

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ**Ο ρόλος του δημοσιογράφου**

Ο δημοσιογράφος εκπέμπει μία είδηση, η οποία απευθύνεται προς τους αναγνώστες, το μορφωτικό επίπεδο των οποίων είναι διαφορετικό. Για αυτό και η είδηση δεν γίνεται το ίδιο κατανοητή από όλους τους αναγνώστες.

Το έργο της αναγραφής της είδησης το αναλαμβάνουν ειδικοί συντάκτες, που έχουν ειδική εκπαίδευση, μιας και οι εξειδικευμένες ειδήσεις (π.χ. πολιτικές, οικονομικές, επιστημονικές κ.τ.λ.) απαιτούν δημοσιογράφους με μόρφωση.

Ο δημοσιογράφος, εκτός από την παρουσίαση των ειδήσεων, που ενδιαφέρουν τον άνθρωπο και επηρεάζουν τη ζωή του, συνήθως σχολιάζει, ερμηνεύει, κρίνει, αποδοκιμάζει ή επιδοκιμάζει τα γεγονότα και γενικά εκφράζει τη γνώμη του. Το δημοσιογραφικό σχόλιο έχει το υποκειμενικό στοιχείο, ενώ το ίδιο το γεγονός αποτελεί το αντικειμενικό περιεχόμενο της είδησης. Αυτό όμως που έχει σημασία είναι ότι οι αναγνώστες, ανάλογα με την πνευματική τους καλλιέργεια ή ανάλογα με την ιδεολογία τους, συμφωνούν ή διαφωνούν με τη γνώμη του δημοσιογράφου, οπότε τη δέχονται ή την απορρίπτουν.

Ως διαμορφωτής της κοινής γνώμης, των στάσεων και των αποφάσεων του λαού ο δημοσιογράφος οφείλει να είναι συνεπής στον ρόλο του, που μπορεί να συνοψιστεί στις ακόλουθες κατευθύνσεις:

- Παρουσίαση της είδησης με αντικειμενικότητα, ώστε ο δέκτης να διαμορφώσει άποψη βασισμένη σε προσωπικές εκτιμήσεις.
- Ευλικρινής παραδοχή ότι εκφράζει προσωπική άποψη, ώστε να δώσει στο κοινό το περιθώριο να συμφωνήσει ή να διαφωνήσει.
- Ενδελεχής έρευνα, διασταύρωση και εξακρίβωση της είδησης, πριν από τη μετάδοσή της.
- Αποκαλύψεις για ενέργειες που βλάπτουν το δημόσιο συμφέρον.
- Ενεργός συμμετοχή στην επίλυση των πολιτικοκοινωνικών προβλημάτων.

Βασικές αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας

1. **Η συνείδηση της κοινωνικής ευθύνης:** Ο δημοσιογράφος οφείλει να δημοσιεύει μόνο διασταυρωμένες ειδήσεις, οι οποίες δεν περιέχουν παραποιημένα στοιχεία, αλλά και να προβλέπει τις συνέπειες δημοσιοποίησης μιας είδησης. Επιπλέον, να αποφεύγει σχόλια που μπορεί να διχάσουν και να φανατίσουν τον λαό να αποφεύγει τη διόγκωση των κοινωνικών προβλημάτων, που συντελούν στην διάρρηξη της κοινωνικής συνοχής.
2. **Η αρχή της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας:** Ο δημοσιογράφος έχει χρέος να παρουσιάζει τα γεγονότα στην πραγματική τους διάσταση, χωρίς να εμπλέκει την είδηση με το σχόλιο, δηλαδή το γεγονός με την υποκειμενική του αξιολόγηση.
3. **Η διασταύρωση των ειδήσεων:** Ο δημοσιογράφος οφείλει να εξακριβώνει τις πληροφορίες του, να ελέγχει τις πηγές του, ώστε να μην παραπληροφορεί την κοινή γνώμη.
4. **Η επαγγελματική ευσυνειδησία:** Ο δημοσιογράφος έχει καθήκον να μην ενεργεί ως υποχείριο οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων και να μην υπηρετεί την εξουσία ως φερέφωνό της, αλλά να είναι αδέκαστος και αδιάφθορος.
5. **Η πίστη στη δημοκρατία και στη δικαιοσύνη:** Ο δημοσιογράφος επιβάλλεται να προωθεί την πολυφωνία και το διάλογο, να δημοσιοποιεί τα κοινωνικά προβλήματα και αν αποκαλύπτει τις κοινωνικές αδικίες.
6. **Ο σεβασμός του απορρήτου της ιδιωτικής ζωής και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων:** Ο δημοσιογράφος έχει χρέος να μην αναπαράγει κοινωνικά στερεότυπα, να σέβεται την ιδιαιτερότητα ατόμων και ομάδων, να αποφεύγει τη συκοφαντία και τη σκανδαλοθηρία.
7. **Ο σεβασμός του δημοσίου συμφέροντος:** Ο δημοσιογράφος είναι υποχρεωμένος να υπερασπίζεται το δημόσιο όφελος και να στηλιτεύει δράσεις που υπονομεύουν τη συλλογική πρόοδο, όπως είναι ο αμοραλισμός λειτουργών του δημοσίου, η κατάχρηση δημοσίου χρήματος, ο λαϊκισμός και η προπαγάνδα.

Γιατί ο δημοσιογράφος δεν εκπληρώνει το ρόλο του

Είναι αρκετές οι περιπτώσεις δημοσιογράφων που δεν υπηρετούν έντιμα το λειτούργημά τους και παραβιάζουν τις αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Μερικοί από τους λόγους είναι οι εξής:

- Λόγω της πληθώρας των επαγγελματιών στο χώρο της δημοσιογραφίας, ο ανταγωνισμός είναι οξύς με αποτέλεσμα να επιδιώκουν τη διάκριση με αθέμιτα μέσα.
- Το άγχος για την αποκλειστικότητα της είδησης, που φέρνει υψηλή τηλεθέαση και, συνακόλουθα, πελάτες – διαφημιστές, οδηγεί στην ειδησεοθηρία, με αποτέλεσμα να διοχετεύονται βιαστικά ανεξακρίβωτες πληροφορίες.
- Στο πλαίσιο της χαλάρωσης των ηθών και της αδιαφορίας για τον συνάνθρωπο, πολλοί δημοσιογράφοι επιδιώκουν την αναγνωριστικότητα και τον πλουτισμό ακολουθώντας τον νόμο της «ήσσονος» προσπάθειας αποδεχόμενοι την εξυπηρέτηση οικονομικών και πολιτικών σκοπιμοτήτων.
- Υποκύπτουν στις πιέσεις των ιδιοκτητών των τηλεοπτικών μέσων και συχνά προκαλούν τεχνητές εντάσεις στα «παράθυρα» των δελτίων ειδήσεων, δραματοποιούν γεγονότα με στόχο τον εντυπωσιασμό και την τηλεθέαση.

MME

Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι τα μέσα διακινήσεως ιδεών και πληροφόρησης σε ευρύτατο κοινό. Ειδικότερα, πρόκειται για τα έντυπα, ραδιοτηλεοπτικά και ηλεκτρονικά μέσα που αξιοποιούνται για τη μετάδοση πληροφοριών με σκοπό την ενημέρωση του κοινού. Στα μέσα μαζικής ενημέρωσης συγκαταλέγονται οι εφημερίδες, τα περιοδικά, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, το διαδίκτυο κ.ά.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης χαρακτηρίζονται και ως μέσα μαζικής επικοινωνίας, αφενός για να δηλωθεί πως η παροχή ενημέρωσης δεν είναι η μόνη λειτουργία τους κι αφετέρου για να τονιστεί η αμφίδρομη διάσταση της επικοινωνίας που ενισχύεται όλο και περισσότερο χάρη στις δυνατότητες αλληλεπίδρασης που παρέχουν οι τεχνολογικές δυνατότητες των σύγχρονων μέσων, όπως είναι το διαδίκτυο.

Η θετική συνεισφορά των μέσων μαζικής ενημέρωσης

ε ν η μ έ ρ ω σ η – π λ η ρ ο φ ό ρ η σ η

- Η συνεχής ειδησεογραφική κάλυψη τοπικών και διεθνών εξελίξεων προσφέρει στους πολίτες τη δυνατότητα να παραμένουν ενήμεροι για όλα τα σημαντικά γεγονότα και να διαμορφώνουν μια ολοκληρωμένη άποψη για κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά ζητήματα, που εν δυνάμει επηρεάζουν τον ατομικό ή δημόσιο βίο τους. Χωρίς ανάλογη ενημέρωση, άλλωστε, δεν θα ήταν εφικτή η ενεργή συμμετοχή των πολιτών στα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα του τόπου τους.
- Οι πολίτες ενημερώνονται για τα επιτεύγματα και τις ανακαλύψεις των επιστημόνων σε σημαντικούς τομείς όπως είναι η ιατρική κι η τεχνολογία, αλλά και για πιο πρακτικά ζητήματα που αφορούν την καθημερινότητά τους, όπως επιλογές ψυχαγωγίας, καιρικές συνθήκες, κυκλοφοριακά προβλήματα κ.ά.
- Συνάμα, επιτυγχάνεται, μέσω κυρίως των διαφημίσεων, η προβολή και προώθηση νέων προϊόντων και υπηρεσιών· διαδικασία, η οποία ενισχύει την οικονομική δραστηριότητα των επιχειρήσεων, στηρίζει τη λειτουργία των Μ.Μ.Ε., αφού η προβολή διαφημίσεων αποτελεί τη βασική πηγή εσόδων τους, αλλά και προσφέρει στους πολίτες τη δυνατότητα να ενημερώνονται για τα νέα και πιθανώς καινοτόμα προϊόντα που είναι διαθέσιμα στην αγορά.

π ο λ ι τ ι κ ή – δ η μ ο κ ρ α τ ί α

- Η προσφορά των Μ.Μ.Ε. είναι εξαιρετικά σημαντική σε ό,τι αφορά τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, καθώς πραγματοποιούν καθημερινό και συχνά ιδιαίτερα αυστηρό έλεγχο της κυβέρνησης και όλων γενικά των φορέων εξουσίας, δημοσιοποιώντας πράξεις και παραλείψεις τους. Με τον τρόπο αυτό κατορθώνουν να περιορίζουν φαινόμενα διαφθοράς, κατάχρησης εξουσίας, ευνοιοκρατίας και αυταρχισμού.
- Οι πολίτες ενημερώνονται έγκαιρα για τους σχεδιασμούς και τις αποφάσεις των πολιτικών και μπορούν έτσι με τη συναίνεση ή με τη δυναμική αντίδρασή τους να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση ή την αναδιαμόρφωση του κυβερνητικού προγράμματος. Με τη συνδρομή, άλλωστε, των Μ.Μ.Ε. οι πολιτικοί έρχονται σ' επαφή με τις

διαθέσεις της κοινής γνώμης είτε ακούγοντας τις απόψεις μεμονωμένων πολιτών είτε βλέποντας τις συλλογικές αντιδράσεις των μελών τις κοινωνίας.

- Η δυνατότητα που παρέχεται στους πολίτες να εκφράσουν τις απόψεις τους, να διατυπώσουν τα προβλήματά τους και να φανερώσουν τον πραγματικό αντίκτυπο που έχουν στη ζωή τους οι εκάστοτε πολιτικές αποφάσεις, συνιστά καίρια προσφορά των Μ.Μ.Ε., καθώς επιτρέπει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολίτες και τους πολιτικούς, οδηγώντας συχνά στη βελτιωτική αλλαγή ή τη ματαίωση ειλημμένων αποφάσεων. Ενώ, συνάμα, ο έμμεσος αυτός τρόπος επικοινωνίας -μιας και δεν πρόκειται πάντοτε για απευθείας διάλογο- υποδεικνύει και υπενθυμίζει τη σημασία που έχει να διατηρούν οι κυβερνώντες διαρκή επαφή με τους πολίτες, ώστε οι σχεδιασμοί τους να υπηρετούν και όχι να επιβαρύνουν την κοινωνία.
- Τα Μ.Μ.Ε. δίνουν την ευκαιρία στους πολιτικούς και πολιτευόμενους των κομμάτων να συζητήσουν δημοσίως τις απόψεις τους για σημαντικά ζητήματα της πολιτείας, αναδεικνύοντας μέσα από τις δημιουργικές αντιπαραθέσεις τους την αξία του διαλόγου και των δυνατοτήτων που αυτός παρέχει στο πλαίσιο του δημοκρατικού πολιτεύματος για τη συνεχή βελτιστοποίηση των αντιτιθέμενων απόψεων, χάρη στη γόνιμη μεταξύ τους σύγκριση και αλληλεπίδραση.
- Οι πολίτες, και ιδίως οι νέοι, έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν σε βάθος τους πολιτειακούς θεσμούς και τις δημοκρατικές λειτουργίες του τόπου, δεχόμενοι συνάμα το παράδειγμα των πολιτικών εκείνων που προωθούν μέσω της στάσης και της συμπεριφοράς τους τη δημοκρατικότητα και τη διαλλακτικότητα. Προκύπτει, έτσι, ένα σημαντικό όφελος για τη δημιουργία θεμιτής πολιτικής συνείδησης στα νεότερα μέλη της κοινωνίας.

Κ Ο Ι Ν Ω Ν Ι Κ Ο Σ Τ Ο Μ Ε Α Σ

- Καθίσταται εφικτή η ευαισθητοποίηση των πολιτών για τρέχοντα ή διαχρονικά κοινωνικά ζητήματα, τα οποία απαιτούν τη συλλογική προσπάθεια της πολιτείας για την αντιμετώπισή τους. Σημαντικά θέματα, όπως η μόλυνση του περιβάλλοντος, τα ναρκωτικά, οι άστεγοι, η φροντίδα ηλικιωμένων ατόμων ή εγκαταλελειμμένων παιδιών, η μέριμνα για τους οικονομικά ασθενείς συμπολίτες κ.ά., προβάλλονται από τα Μ.Μ.Ε. και ωθούν φορείς και πολίτες σε δράση.
- Με την προβολή συντονισμένων δράσεων για την αντιμετώπιση κοινωνικών ζητημάτων ενισχύεται το αίσθημα συλλογικότητας των πολιτών. Ενώ, με την παράλληλη προβολή δημοκρατικών αξιών, όπως είναι ο διάλογος, η ανάγκη να ακούγονται και να γίνονται σεβαστές όλες οι απόψεις, η αποδοχή των μειονοτήτων και της διαφορετικότητας, επιτυγχάνεται η ουσιαστικότερη κοινωνικοποίηση των νέων.
- Ας σημειωθεί πως τα Μ.Μ.Ε. θα μπορούσαν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση φαινομένων ρατσισμού, αντιμετωπίζοντας με σεβασμό τις μειονοτικές ομάδες της κοινωνίας και δημιουργώντας ένα θετικό κλίμα απέναντι στη διαφορετικότητα.

Π Ν Ε Υ Μ Α Τ Ι Κ Ο Σ Τ Ο Μ Ε Α Σ

- Τα Μ.Μ.Ε. έχουν τη δυνατότητα προβολής και διάδοσης των τεχνών (λογοτεχνία, μουσική, θέατρο, κινηματογράφος κ.ά.), ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο τα αισθητικά και πνευματικά ερεθίσματα του κοινού.
- Παράλληλα με τη διάδοση των έργων τέχνης κινείται και η παρουσίαση στο ευρύτερο κοινό των πνευματικών εκείνων έργων (φιλοσοφικών, κοινωνικών, ιστορικών) που μπορούν να καλλιεργήσουν και να ενισχύσουν την κριτική σκέψη και αντίληψη του κοινού. Μέσα από εκλαϊκευτικά άρθρα και δοκίμια, οι πολίτες μπορούν να έρθουν σ' επαφή με επιστημονικά συγγράμματα και φιλοσοφικές πραγματείες, που σχετίζονται άμεσα με τη βελτίωση της κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας. Με την άρτια, άλλωστε, παρουσίαση ιστορικών θεμάτων, οι πολίτες μπορούν να κατανοήσουν και να γνωρίσουν καλύτερα την πορεία διαμόρφωσης της σύγχρονης πολιτείας.
- Τα Μ.Μ.Ε. μπορούν να μεταδώσουν σημαντικές γνώσεις απ' όλα τα επιστημονικά επίπεδα σ' ένα ευρύτατο μάλιστα κοινό, γεγονός που αναδεικνύει τον εξέχοντα ρόλο που δύνανται να διαδραματίσουν στην καταπολέμηση της άγνοιας, των προκαταλήψεων, του ρατσισμού και της εν γένει μονόπλευρης θέασης των πραγμάτων.

- Τα Μ.Μ.Ε. επιτυγχάνουν, συνάμα, να προσφέρουν πλήθος πληροφοριών για τον πολιτισμό και τα πνευματικά επιτεύγματα άλλων εθνών, λειτουργώντας έτσι ως μέσο διεθνούς επικοινωνίας και γνωριμίας. Οι πολίτες αποκτούν, επομένως, την ευκαιρία να γνωρίσουν και να αποδεχτούν πολιτισμούς και εθνότητες που μέχρι πρότινος έμοιαζαν απρόσιτοι και επίφοβα ανοίκαιοι.
- Μέρος, βέβαια, της επωφελούς δράσης των Μ.Μ.Ε. είναι και η προβολή των στοιχείων του τοπικού πολιτισμού και της τοπικής παράδοσης, ώστε οι πολίτες να αποκτούν πρώτα μια βαθύτερη γνώση και εκτίμηση του εθνικού πνευματικού και πολιτιστικού τους πλούτου. Η ενίσχυση της εθνικής συνείδησης και αυτοεκτίμησης είναι σημαντική, ώστε οι πολίτες να μην αισθάνονται πως μειονεκτούν σε σχέση με άλλους πολιτισμούς που πιθανώς παρουσιάζουν μια ιδιαίτερη εξέλιξη και άνοδο.
- Η επαφή με τα έργα τέχνης, η γνωριμία ξένων πολιτισμών και η εκλαϊκευτική προσέγγιση επιστημονικών και ιστορικών έργων, ενισχύουν αποτελεσματικά την κριτική σκέψη των πολιτών, θεμελιώνουν τη δεκτικότητά τους απέναντι στο νέο ή το διαφορετικό και συμβάλλουν αποφασιστικά στην αντιμετώπιση της μισαλλοδοξίας και της ξеноφοβίας.

ψ υ χ α γ ω γ ί α

Τα Μ.Μ.Ε. προσφέρουν ποικίλες δυνατότητες ψυχαγωγίας, όπως η προβολή κινηματογραφικών έργων και ψυχαγωγικών εκπομπών, η μετάδοση αθλητικών αγώνων ή μουσικών εκδηλώσεων κ.ά. Ενώ, με τη συνδρομή του διαδικτύου, οι δυνατότητες ψυχαγωγίας επεκτείνονται ακόμη περισσότερο αφού μέσω αυτού είναι εφικτές τόσο οι επιλογές που κάποτε παρείχε αποκλειστικά η τηλεόραση, αλλά κι ακόμη περισσότερες, αφού το διαδίκτυο προσφέρει πρόσβαση σε βιβλία, ταινίες, μουσική, παιχνίδια και πλήθος άλλων ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων.

Α ρ ν η τ ι κ έ ς π τ υ χ έ ς τ ω ν μ έ σ ω ν μ α ζ ι κ ή ς ε ν η μ έ ρ ω σ η ς

π ο λ ι τ ι κ ό ς τ ο μ έ α ς

- Παραπληροφορούν το κοινό παρεμβάινοντας στον τρόπο που μεταδίδονται οι πληροφορίες· παραποιούν την αλήθεια, υπερτονίζουν ορισμένα στοιχεία και αποκρύπτουν άλλα, τροποποιούν ή ακόμη και κατασκευάζουν ειδήσεις. Φαινόμενο ιδιαίτερος ανησυχητικό, το οποίο εξυπηρετεί είτε την ανάγκη των μέσων μαζικής ενημέρωσης για αυξημένη τηλεθέαση / εμπορική κυκλοφορία, είτε συμφέροντα πολιτικών παρατάξεων, που αποκτούν τη στήριξη των Μ.Μ.Ε. με την παροχή οικονομικών ή άλλων ανταλλαγμάτων.
- Το γεγονός ότι τα Μ.Μ.Ε. ασκούν εξαιρετικά μεγάλη επιρροή στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης προκαλεί το ενδιαφέρον πολιτικών, εμπορικών και ευρύτερων οικονομικών παραγόντων, οι οποίοι επιζητούν και εν τέλει επιτυγχάνουν την εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων. Τα Μ.Μ.Ε. ανήκουν στην πλειοψηφία τους σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, οι οποίες δύσκολα μπορούν να αρνηθούν την οικονομική στήριξη εκείνων των παραγόντων που επιθυμούν να επηρεάσουν προς όφελός τους την κοινή γνώμη.
- Προκειμένου, επομένως, τα Μ.Μ.Ε. να κατευθύνουν το κοινό στην υιοθέτηση των απόψεων, της συμπεριφοράς ή εν γένει των επιλογών εκείνων που εξυπηρετούν τους εκάστοτε πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες, ακολουθούν σταθερά μια ορισμένη οπτική σύμφωνα με την οποία παρουσιάζουν τις ειδήσεις και τις πληροφορίες στο κοινό. Έτσι, οι πολίτες που δεν έχουν εναλλακτικές πηγές πληροφόρησης για να επαληθεύουν ή έστω να ελέγχουν την αντικειμενικότητα των πληροφοριών που λαμβάνουν, παρασύρονται στην υιοθέτηση των απόψεων που τους υποβάλλονται σκοπίμως από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
- Η δράση αυτή των Μ.Μ.Ε., όταν αποσκοπεί στη στήριξη κάποιου πολιτικού κόμματος, λειτουργεί υπονομευτικά για τους δημοκρατικούς θεσμούς, εφόσον ακυρώνει στην πράξη την ελευθερία βούλησης των πολιτών και τους κατευθύνει παθητικά προς συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές. Τίθεται επί της ουσίας σε εφαρμογή μια διαδικασία προπαγάνδας, η οποία έχει ως στόχο να δημιουργηθεί στους πολίτες η εντύπωση πως η μόνη εύλογη και ορθή πολιτική επιλογή είναι εκείνη που τους υποδεικνύεται από τα Μ.Μ.Ε.

κ ο ι ν ω ν ι κ ό ς τ ο μ έ α ς

- Τα Μ.Μ.Ε. ενώ θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης των πολιτών, λειτουργούν τελείως αποπροσανατολιστικά με τον καταϊγισμό ειδήσεων και δευτερεύουσας σημασίας πληροφοριών, που μόνο σκοπό έχουν να καταστήσουν αδύνατη τη λογική, ψύχραιμη και σε βάθος επεξεργασία και ανάλυση των

παρεχόμενων πληροφοριών. Το κοινό περιέρχεται έτσι σε μια κατάσταση σύγχυσης και απομένει ευεπηρεάστο στις κατευθύνσεις που του παρέχουν τα Μ.Μ.Ε.

- Δημιουργούν και διατηρούν ένα κλίμα ανασφάλειας στους πολίτες, υπερτονίζοντας τις αρνητικές καταστάσεις, το οποίο έχει ως συνέπεια την επίταση των αναποτελεσματικών συμπεριφορών απ' τη μεριά του κοινού. Ενισχύονται τα φαινόμενα ξеноφοβίας και ρατσισμού, διαιωνίζεται ο συντηρητισμός τόσο σε επίπεδο πολιτικής πράξης όσο και σε επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας, αυξάνονται τα κρούσματα βίας και μισαλλοδοξίας.
- Διαδραματίζουν εξαιρετικά αρνητικό ρόλο στην κοινωνικοποίηση και την κοινωνικότητα των ατόμων, καθώς υποκαθιστούν σε μεγάλο βαθμό την άμεση ανθρώπινη επαφή με την ψευδαίσθηση της συντροφικότητας. Παρουσιάζεται, έτσι, το ανησυχητικό φαινόμενο ακόμη και νέοι άνθρωποι να αφιερώνουν μεγάλο μέρος του ελεύθερου χρόνου τους είτε παρακολουθώντας τηλεόραση είτε ασχολούμενοι με το διαδίκτυο.
- Επιμένουν στην παρουσίαση στερεοτυπικών εικόνων που προωθούν τον κοινωνικό και φυλετικό ρατσισμό, αποδίδοντας στη γυναίκα υποδεέστερη θέση, προβάλλοντας εμφατικά τις τυχόν παραβατικές συμπεριφορές των αλλοδαπών και αντιμετωπίζοντας αρνητικά τις κοινωνικές και εθνολογικές μειονότητες.
- Προωθούν συγκεκριμένα πρότυπα συμπεριφοράς και ζωής, τα οποία απέχουν από τις πραγματικές αξίες και τις οικονομικές δυνατότητες του τόπου. Ο άκρατος καταναλωτισμός που συνδυάζεται με μιαν αδικαιολόγητη ελαφρότητα, είναι το ιδανικό των τηλεοπτικών προσώπων· πρότυπο εξαιρετικά επιζήμιο για την εικόνα που σχηματίζουν οι νέοι άνθρωποι για τη ζωή, αφού τους εξωθεί σε ανούσιες και ανεπίτευκτες προσδοκίες.
- Καθιστούν τη βία μέρος της τηλεοπτικής καθημερινότητας του κοινού, και επιδρούν έτσι με πολλαπλά αρνητικό τρόπο στην ψυχοσύνθεση των μικρών παιδιών, αλλά και στη συμπεριφορά των ενηλίκων εκείνων που δεν έχουν τις κατάλληλες ηθικές και πνευματικές άμυνες απέναντι στην εικονική υπεροχή των βίαιων τηλεοπτικών προτύπων.
- Ενισχύουν, κατά περίπτωση, τον εθνικισμό, ενοχοποιούν στη συνείδηση του κοινού μετανάστες και αλλοεθνείς, και προβάλλουν κατά τρόπο όχι πάντα αρνητικό τη δράση πολιτικών παρατάξεων και ομάδων που λειτουργούν με ρατσιστικές αντιλήψεις.

πνευματικός τομέας

- Τα Μ.Μ.Ε. λειτουργούν με τη λογική μιας επιχείρησης που αποζητά το οικονομικό κέρδος, γι' αυτό και διαμορφώνουν τα προγράμματα και το περιεχόμενό τους με ζητούμενο την εμπορική απήχηση. Παρατηρείται, έτσι, η έντονα αρνητική επίδραση της έμμονης επιδίωξης για αυξημένη τηλεθέαση, αυξημένες πωλήσεις εντύπων και υψηλότερη ακροαματικότητα.
- Η σταθερή και συχνά δίχως αρχές επιδίωξη της εμπορικής απήχησης επηρεάζει όλους τους τομείς των Μ.Μ.Ε., ξεκινώντας μάλιστα ακόμη κι από τη βασική τους λειτουργία που είναι η ενημέρωση. Προκύπτει έτσι μια διεκτραγώδηση στην παρουσίαση των ειδήσεων, που αποσκοπεί στην προσέλκυση τηλεθεατών / αναγνωστών, αλλά λειτουργεί επιβαρυντικά για την ποιότητα της ενημέρωσης.
- Ο τρόπος παρουσίασης των ειδήσεων, η επιλογή τους, όπως και η διαχείριση ακόμη και εξαιρετικά σοβαρών εξελίξεων, επηρεάζονται απ' το βασικό ζητούμενο των μέσων μαζικής ενημέρωσης, που δεν είναι η αντικειμενικότητα και η εγκυρότητα, αλλά η αύξηση της τηλεθέασης. Έτσι, η ενημέρωση υποκύπτει στις υπερβολές, στη σκόπιμη δραματοποίηση, στην επιλογή εκείνων των ειδήσεων που τείνουν να προσελκύουν περισσότερο το ενδιαφέρον του κοινού, στην αποσιώπηση εκείνων που δεν έχουν ιδιαίτερη απήχηση, καθώς και σε κάθε άλλο τέχνασμα που αυξάνει το τηλεοπτικό ή αναγνωστικό κοινό.
- Άμεση συνέπεια αυτής της εμπορικής αντιμετώπισης του ειδησεογραφικού ρόλου των Μ.Μ.Ε. είναι η υποβάθμιση των ποιοτικών γνωρισμάτων της ενημέρωσης. Οι πολίτες έρχονται, επομένως, αντιμέτωποι μ' ένα κατασκευασμένο είδος ενημέρωσης, το οποίο όχι μόνο δεν ενισχύει την κριτική τους σκέψη και τη δυνατότητά τους να διαμορφώσουν ολοκληρωμένες και αντικειμενικές απόψεις, αλλά τους ωθεί σε μια κατάσταση ανασφάλειας και παθητικής δεκτικότητας.
- Η εμπορικότητα, άλλωστε, είναι ο βασικός γνώμονας για την διαμόρφωση του συνολικού τηλεοπτικού προγράμματος, με αποτέλεσμα να επιλέγονται εκπομπές χαμηλών πνευματικών απαιτήσεων, και άρα χαμηλού

πνευματικού οφέλους. Οι πολίτες εθίζονται κατ' αυτό τον τρόπο σε εύκολες διασκεδάσεις που αδρανοποιούν τη σκέψη και τον προβληματισμό τους.

- Η σαφής υπεροχή της εικόνας έναντι της ανάγνωσης ή άλλων ουσιαστικών πνευματικών δραστηριοτήτων, προσφέρει στα Μ.Μ.Ε., και ιδίως στην τηλεόραση, τη δυνατότητα μονοπώλησης του ενδιαφέροντος του κοινού. Ενδιαφέρον, όμως, το οποίο δεν αποζημιώνεται με αξιόλογες εκπομπές ή ταινίες, αλλά με προγράμματα που αποσκοπούν στον εκφυλισμό της πνευματικής και ηθικής υπόστασης των ατόμων.
- Η καλαισθησία, η υψηλή τέχνη και η κριτική σκέψη, υπονομεύονται δραστικά από τα Μ.Μ.Ε., τα οποία προωθούν εμπορευματοποιημένα και ευτελή προγράμματα, ενισχύοντας την τυποποίηση στις επιλογές των ατόμων και την απομάκρυνσή τους από ουσιαστικούς προβληματισμούς και απαιτητικές επιλογές.
- Προωθούν, συνάμα, προϊόντα μιας διεθνούς κουλτούρας, απομακρύνοντας τους πολίτες από τα στοιχεία εκείνα που συνιστούν την ιδιαίτερη πολιτιστική τους ταυτότητα. Μουσική, κινηματογραφικές ταινίες και τηλεοπτικές σειρές, προερχόμενες από δυτικές χώρες κατακλύζουν και κυριαρχούν στα εγχώρια Μ.Μ.Ε., υποβάλλοντας την αίσθηση μιας μαζικής τυποποίησης στον τρόπο διασκέδασης και ψυχαγωγίας, που προβάλλει παράλληλα κι έναν παρόμοιο διεθνοποιημένο τρόπο ζωής, εις βάρος πάντα της τοπικής παράδοσης και πολιτισμικής ταυτότητας.

Προϋποθέσεις για τη σωστή λειτουργία των μέσων μαζικής ενημέρωσης

- Βασική προϋπόθεση για την ορθή λειτουργία των Μ.Μ.Ε. είναι το δίχως άλλο η ύπαρξη και απρόσκοπτη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών, προκειμένου η παρεχόμενη ενημέρωση να παραμένει αδέσμευτη από έξωθεν επιβεβλημένη λογοκρισία. Ωστόσο, εξίσου σημαντικό είναι να διασφαλίζεται κι η ανεξαρτησία των μέσων μαζικής ενημέρωσης από κάθε είδους συμφέροντα (πολιτικά, οικονομικά ή άλλα), ώστε να υπηρετούν το όφελος των πολιτών και όχι το συμφέρον εξωγενών παραγόντων.
- Με δεδομένη την ιδιαίτερη επιρροή που ασκούν τα Μ.Μ.Ε. στους πολίτες θα πρέπει να υπάρξει θεσμοθέτηση κατάλληλων οργάνων για τη διασφάλιση της ανεξάρτητης λειτουργίας τους. Έτσι, ώστε κάθε παρέκκλιση από τις αρχές της αντικειμενικότητας και της δημοσιογραφικής δεοντολογίας να ελέγχεται διεξοδικά προκειμένου να διαπιστώνεται η τυχόν ύπαρξη παραγόντων πίεσης ή εμπορικής συναλλαγής ή άλλου είδους συμφωνίας με τους ιδιοκτήτες των μέσων μαζικής ενημέρωσης.
- Το ανθρώπινο δυναμικό των μέσων μαζικής ενημέρωσης, όπως και οι ιδιοκτήτες αυτών των μέσων, θα πρέπει να συνειδητοποιούν την έκταση της επιρροής που ασκούν στους πολίτες -τόσο στη διαμόρφωση των απόψεών τους όσο κι ακόμη περισσότερο στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους-, ώστε να αποζητούν με απόλυτο σεβασμό και αίσθηση ωριμότητας το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για τους πολίτες.
- Σε ό,τι αφορά ειδικότερα την ειδησεογραφική κάλυψη των γεγονότων θα πρέπει να τηρούνται οι αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Θα πρέπει, δηλαδή, να γίνεται απολύτως σεβαστή η έννοια της αντικειμενικότητας στην ενημέρωση· η επιδίωξη της έγκυρης ενημέρωσης με συνεχή διασταύρωση των παρεχόμενων πληροφοριών· συναίσθηση της ευθύνης απέναντι στο κοινό και επίγνωση του αντίκτυπου που έχει η κάθε παρεχόμενη είδηση και πληροφορία· αποχή από κάθε είδους χαλκευμένες ειδήσεις ή πληροφορίες που εξυπηρετούν συγκεκριμένα συμφέροντα με το να κατευθύνουν το κοινό προς ορισμένες επιλογές και αποφάσεις· σεβασμός της ακεραιότητας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, αλλά και σεβασμός απέναντι στον πολίτη και στο δικαίωμα να προφυλάσσει την ιδιωτική του ζωή.
- Συνειδητοποίηση από τη μεριά των πολιτών της ευθύνης που τους αναλογεί μέσω της συναίνεσης απέναντι στην κάποτε εξόφθαλμα μεροληπτική στάση ορισμένων Μ.Μ.Ε. Οι πολίτες οφείλουν να αντιστέκονται στην προσπάθεια χειραγώγησής τους από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
- Καίριο ρόλο στην αυτοπροστασία των πολιτών απέναντι σε φαινόμενα παραπληροφόρησης, αλλά και πνευματικής υποβάθμισης, ενέχει η ατομική προσπάθεια για την καλλιέργεια και ενίσχυση της κριτικής τους σκέψης. Η συνειδητή επιφυλακτικότητα απέναντι στις παρεχόμενες πληροφορίες, θα πρέπει να συνοδεύεται από τη διάθεση για διασταύρωση των πληροφοριών από ποικίλα μέσα και πηγές ενημέρωσης, ώστε να μην επιτυγχάνεται η παγίδευση στη μονόπλευρη ενημέρωση.

- Ιδιαίτερη, μάλιστα, προσοχή θα πρέπει να δοθεί στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών και των νέων, καθώς είναι περισσότερο ευάλωτοι τόσο στην παραπληροφόρηση όσο και στην έντεχνη υποβολή συγκεκριμένων προτύπων ζωής και συμπεριφοράς. Θα πρέπει, οπότε, τόσο η οικογένεια όσο και το σχολείο να δίνουν έμφαση στην έγκαιρη διαμόρφωση μιας κριτικής στάσης απέναντι στα Μ.Μ.Ε.
- Απαιτούνται μαθήματα, δραστηριότητες, αλλά και συζητήσεις που θα παρουσιάσουν έγκαιρα στους νέους τους κινδύνους που προκύπτουν από την άκριτη αποδοχή όσων βλέπουν, διαβάζουν ή ακούν από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Βασικό ζητούμενο θα πρέπει να είναι η εξοικείωση με τις τακτικές και τις προθέσεις των Μ.Μ.Ε., ώστε να κάμπτεται ο βαθμός της επιρροής που ασκείται από αυτά στους νέους.
- Η απαίτηση απ' τη μεριά των πολιτών για ενημέρωση υψηλής ποιότητας είναι εξαιρετικά σημαντική και θα πρέπει να συνοδεύεται από τη διάθεση απόρριψης εκείνων των μέσων που δεν σέβονται και δεν υπηρετούν το όφελος των πολιτών.
- Κατά τον ίδιο τρόπο, η απόρριψη εκείνων των προγραμμάτων που δεν ανταποκρίνονται στο ζητούμενο επίπεδο αισθητικής και πνευματικής ποιότητας, μπορεί να οδηγήσει τα Μ.Μ.Ε. στην αναδιαμόρφωση των επιλογών τους.
- Η μεροληπτική ενημέρωση και τα ευτελή προγράμματα δεν θα έχουν θέση σε μια κοινωνία όπου οι πολίτες θα διεκδικούν και θα επιβραβεύουν μόνο εκείνα τα Μ.Μ.Ε. που προσφέρουν υλικό υψηλής ποιότητας. Απαιτείται, επομένως, μια συνειδητή προσπάθεια από τη μεριά των πολιτών για αναβάθμιση των επιλογών τους τόσο στην ενημέρωση όσο και στην ψυχαγωγία.

ΤΥΠΟΣ

Τύπος είναι κάθε είδους έντυπα που αποσκοπούν στην ειδησεογραφία και τη πληροφόρηση. Ειδικότερα, τον διακρίνουμε σε ημερήσιο (εφημερίδες) και περιοδικό τύπο (περιοδικά, εβδομαδιαίες, μηνιαίες εφημερίδες). Το περιεχόμενό του είναι ποικίλο και αφορά θέματα κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά, επιστημονικά, εθνικά.

Οι συνηθέστερες μορφές με τις οποίες επιτυγχάνεται η πληροφόρηση καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα: άρθρα, συνεντεύξεις, ανταποκρίσεις, έρευνα, ντοκουμέντα.

Η σπουδαιότητα του Τύπου

- Ενημερώνει, πληροφορεί για όσα συμβαίνουν καθημερινά στον κόσμο. Η ποικιλία των θεμάτων που προβάλλονται, αλλά και η πολλαπλή ερμηνεία τους, προβληματίζουν, διεγείρουν τη σκέψη.
- Χρησιμοποιεί το γραπτό λόγο που δίνει τη δυνατότητα μεγαλύτερης και πληρέστερης ανάλυσης των γεγονότων. Στον έντυπο λόγο ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να ξαναδιαβάσει την πληροφορία, να την κριτικάρει και να την αφομοιώσει καλύτερα.
- Παρουσιάζει ευρύτερες γνώσεις που διευρύνουν την καλλιέργεια και το πνευματικό επίπεδο του ατόμου. Αυτό επιτυγχάνεται ιδιαίτερα με τη γνωστοποίηση θεμάτων επιστημονικού χαρακτήρα σε απλουστευμένη μορφή και προσιτή στο ευρύ αναγνωστικό κοινό.
- Εντοπίζει τα κοινωνικά προβλήματα και προτείνει τρόπους αντιμετώπισης.
- Διακηρύττει τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Καθοδηγεί τις μάζες, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις κοινωνικών ανακατατάξεων.
- Γίνεται μέσο διαμαρτυρίας για τυχόν αυθαιρέσιες απέναντι στο κοινωνικό σύνολο. Στηλιτεύει την παρανομία και την εκμετάλλευση, περιφρουρεί το δίκαιο, προστατεύει την ελευθερία.
- Υποβοηθάει την οικονομία. Με τη διαφήμιση και τις μικρές αγγελίες διευκολύνει εργοδότες και εργαζόμενους στην εργασία τους.
- Αποτελεί μαρτυρία για το παρελθόν, ιστορική πηγή.

Ο Τύπος ως τέταρτη εξουσία

Θεωρείται ότι –μετά τη νομοθετική, τη δικαστική και την εκτελεστική εξουσία – ο Τύπος αποτελεί το βασικότερο παράγοντα για τη σύσταση του δημοκρατικού πολιτεύματος, την περιφρούρηση της κοινής βούλησης και έκφρασης.

Η δυνατότητά του αυτή αναδεικνύεται από τα παρακάτω:

- Διαμορφώνει την κοινή γνώμη, τη στάση των ατόμων για τα γεγονότα της κοινωνικής πραγματικότητας.
- Ελέγχει την εξουσία.
- Αντιστέκεται σε πολιτικές αποφάσεις που αποπροσανατολίζουν το λαό ή υποθάλπουν τα συμφέροντά του.
- Ερεθίζει το ενδιαφέρον για τα κοινά και την πολιτική ζωή. Προτρέπει στην ενεργό συμμετοχή. Διαμορφώνει πολιτική συνείδηση.
- Γενικότερα, συμβάλλει στο χαρακτήρα της πολιτικής ζωής, ελέγχει τους ιθύνοντες, καταλύει πολιτικές «αυθεντίες».